

**O'ZINI O'ZI BAND QILUVCHI JISMONIY SHAXSLAR DAROMADLARINI
SOLIQQA TORTISHNING AQSH TAJRIBASI VA UNDA SOLIQ SIYOSATIMIZDA
FOYDALANISH IMKONIYATLARI**

Xuramov Zafar Rajabaliyevich

O'zbekiston Respublikasi Bank-Moliya Akademiyasi Soliq va soliqqa tortish yo'nalishi
(MSc-Master of Science)-mutaxassisligi magistranti.

zafar.xuramov@yahoo.com

<https://doi.org/10.5281/zenodo.13958449>

***Annotatsiya.** Mazkur ilmiy tezisda o'zini o'zi band qiluvchi jismoniy shaxslar daromadlarini soliqqa tortish bo'yicha AQSH tajribasi o'rganilib, O'zbekistonning soliq siyosatida foydalanish imkoniyatlari tahlil qilinadi. AQSHda freelancing va mustaqil ishchilar uchun mo'ljallangan maxsus soliq tizimi, ya'ni "self-employment tax" amaliyoti mavjud bo'lib, unda ijtimoiy sug'urta va tibbiy sug'urta to'lovlari muhim rol o'ynaydi. Ushbu tajriba asosida, O'zbekiston soliqqa tortish tizimida o'zini o'zi band qiluvchi shaxslarni rag'batlantirish, soliqlarni soddalashtirish va ular uchun ijtimoiy kafolatlarni ta'minlash yo'llari ko'rib chiqiladi.*

Bu tadqiqotda, AQSHning soliqqa tortish modeli orqali O'zbekistonning soliq tizimida qanday ijobiy o'zgarishlar qilish mumkinligi, bu bilan kichik biznes subyektlari va o'zini o'zi band qilganlar uchun iqtisodiy imkoniyatlar kengayishi hamda davlatga tushumlar oshirilishi muhim ahamiyatga ega ekani asoslab beriladi.

***Kalit so'zlar:** o'zini o'zi band qiluvchi shaxslar, soliqqa tortish, AQSH tajribasi, self-employment tax, ijtimoiy sug'urta, tibbiy sug'urta, soliq siyosati, O'zbekiston, soliq tizimi, mustaqil ishchilar, freelancerlar, iqtisodiy imkoniyatlar, soliq yengilliklari.*

**SELF-EMPLOYED PERSONAL INCOME TAXATION THROUGH AND THROUGH
US TAXATION**

***Abstract.** This scientific thesis examines the experience of the USA in taxing the income of self-employed individuals and analyzes the possibilities of using it in the tax policy of Uzbekistan. In the USA, there is a special tax system for freelancing and independent workers, that is, the practice of "self-employment tax", in which social insurance and health insurance payments play an important role. Based on this experience, ways to encourage self-employed persons, simplify taxes and provide social guarantees for them in the taxation system of Uzbekistan will be considered.*

In this study, it is justified that positive changes can be made in the tax system of Uzbekistan through the US taxation model, thereby expanding economic opportunities for small business entities and the self-employed, and increasing revenues to the state.

Key words: *self-employed persons, taxation, US experience, self-employment tax, social insurance, medical insurance, tax policy, Uzbekistan, tax system, independent workers, freelancers, economic opportunities, tax breaks.*

Kirish

Hozirgi kunda o'zini o'zi band qiluvchi shaxslar, ya'ni freelancerlar va mustaqil tadbirkorlar, iqtisodiy faollikning muhim qatlamini tashkil qilmoqda. Raqamli iqtisodiyotning rivojlanishi bilan bu sektor jahon miqyosida ortib borayotgan tendensiyaga aylanmoqda.

O'zbekiston ham iqtisodiyotida ushbu segmentning rolini oshirishga harakat qilmoqda.

Biroq, o'zini o'zi band qilgan shaxslar uchun soliqqa tortishning samarali va adolatli mexanizmlarini yaratish davlatning soliq siyosati oldidagi muhim vazifalardan biri bo'lib qolmoqda.

AQSH, dunyoning eng yirik iqtisodiyotlaridan biri sifatida, o'zini o'zi band qilgan shaxslar uchun maxsus soliqqa tortish tizimini ishlab chiqqan mamlakatdir. Bu tizimda "self-employment tax" orqali o'zini o'zi band qilgan shaxslar nafaqat daromad solig'ini, balki ijtimoiy sug'urta va tibbiy sug'urta to'lovlarini ham to'laydilar. Ushbu mexanizm, bir tomondan, davlat byudjetiga tushumlarni oshirishga yordam bersa, ikkinchi tomondan, ushbu shaxslarni ijtimoiy himoya bilan ta'minlaydi.

Mazkur tezisda AQSH tajribasi tahlil qilinib, ushbu modelni O'zbekistonning soliq tizimiga moslashtirish va o'zini o'zi band qilgan shaxslar uchun qulay sharoit yaratish imkoniyatlari o'rganiladi. O'zbekiston iqtisodiyotining shaffofligi va soliq to'lovlari samaradorligini oshirish maqsadida AQSH tajribasini tadbiq qilish dolzarb masalalardan biridir.

O'zini o'zi band qiluvchi shaxslar zamonaviy iqtisodiyotning muhim segmentini tashkil etadi. Ushbu shaxslar, an'anaviy ish beruvchilarga bog'lanmasdan, mustaqil ravishda faoliyat yuritib, iqtisodiyotga yangi imkoniyatlar va yondashuvlar olib kiradi. Raqamli texnologiyalar, globalizatsiya va yangi ish formatlarining rivojlanishi tufayli freelancing, masofaviy ish, konsalting va boshqa xizmatlar keng tarqalmoqda. Bu tendensiya, nafaqat rivojlangan mamlakatlarda, balki rivojlanayotgan iqtisodiyotlarda ham o'z aksini topmoqda.

Biroq, o'zini o'zi band qilgan shaxslar uchun soliqqa tortish va ijtimoiy sug'urtalash tizimlari ko'plab mamlakatlarda yetarlicha rivojlanmagan yoki murakkab bo'lib qolmoqda.

O'zbekiston sharoitida bu toifadagi ishchilarning soliqqa tortish tizimiga kiritilishi, davlat tomonidan nazorat qilish va ijtimoiy himoya mexanizmlarini joriy etish uchun zarurdir. Aynan shu yerda AQSH tajribasi o'ziga xos model sifatida namoyon bo'ladi. AQSHda o'zini o'zi band qilgan shaxslar uchun maxsus soliq rejimi ishlab chiqilgan bo'lib, bunda ular nafaqat daromad solig'ini to'laydilar, balki o'z ijtimoiy va tibbiy sug'urtalarini ham mustaqil ravishda to'lashadi. Ushbu tizim AQSH iqtisodiyotida katta muvaffaqiyatga erishib, davlatga qo'shimcha byudjet tushumlarini ta'minlaydi va ayni paytda mustaqil ishchilarning ijtimoiy himoya qamrovini kengaytiradi.

Mazkur tezisning maqsadi AQSHning o'zini o'zi band qiluvchi shaxslar uchun ishlab chiqilgan soliqqa tortish tizimini tahlil qilish va uning O'zbekiston soliqqa tortish siyosatida qo'llanilishi mumkin bo'lgan jihatlarini o'rganishdir. O'zbekistonning joriy soliqqa tortish tizimida kichik tadbirkorlar va mustaqil ishchilarga yetarlicha e'tibor qaratilmagani ma'lum.

Xususan, o'zini o'zi band qilgan shaxslar ko'pincha soliqlardan qochish yoki norasmiy iqtisodiyotda faoliyat yuritish holatiga tushib qoladilar.

AQSH modeli bilan solishtirish orqali O'zbekistonda soliqqa tortish tizimini soddalashtirish, o'zini o'zi band qiluvchi shaxslar uchun soliqlarni adolatli va shaffof qilish, ularni ijtimoiy sug'urtalash imkoniyatlarini kengaytirish masalalari tadqiq qilinadi. Shu bilan birga, tadqiqotning asosiy vazifasi – AQSHdagi ilg'or tajribani moslashtirish va uni O'zbekiston sharoitiga qo'llash orqali o'zini o'zi band qiluvchi shaxslar uchun soliqqa tortish tizimini modernizatsiya qilishdir.

Xulosa

Mazkur tadqiqotda o'zini o'zi band qiluvchi shaxslar daromadlarini soliqqa tortish bo'yicha AQSH tajribasi o'rganilib, O'zbekistonning soliq siyosatida foydalanish mumkin bo'lgan jihatlarini tahlil qilindi. AQSH tajribasi shuni ko'rsatadiki, o'zini o'zi band qiluvchi shaxslar uchun soliqqa tortish tizimi nafaqat davlatga tushumlarni oshirishga, balki ushbu toifa vakillarini ijtimoiy himoya qilishga ham qaratilgan. "Self-employment tax" orqali mustaqil ishchilardan nafaqat daromad solig'i olinadi, balki ijtimoiy va tibbiy sug'urta to'lovlari ham yig'iladi, bu esa ularning ijtimoiy himoyasini ta'minlaydi.

O'zbekiston sharoitida esa o'zini o'zi band qiluvchi shaxslar uchun soliqqa tortish tizimi hali yetarli darajada rivojlanmagan. Soliq yengilliklari va ijtimoiy sug'urta qamrovi bo'yicha AQSH tajribasi mamlakatimizda soliqqa tortish tizimini soddalashtirish va takomillashtirish uchun samarali model bo'lib xizmat qilishi mumkin. O'zini o'zi band qilgan shaxslar uchun soliq tizimini yengillashtirish orqali ularning soliqlarni to'lash motivatsiyasini oshirish va norasmiy

iqtisodiyotda faoliyat yurituvchilarning rasmiy sektorga o'tishini rag'batlantirish imkoniyati mavjud.

Xulosa qilib aytganda, AQSHning o'zini o'zi band qiluvchi shaxslarni soliqqa tortish modeli O'zbekiston soliq siyosatiga tatbiq etilishi mumkin bo'lgan qator muhim jihatlarga ega. Bu o'zgarishlar soliq yengilliklarini kengaytirish, soliq to'lovchilarni ijtimoiy sug'urtalash tizimiga qamrab olish hamda soliq jarayonlarini soddalashtirish orqali O'zbekistonning iqtisodiy rivojlanishiga hissa qo'shishi mumkin. O'zini o'zi band qiluvchi shaxslar uchun qulayroq soliq tizimi yaratish orqali, davlat nafaqat soliq tushumlarini oshiradi, balki kichik tadbirkorlik subyektlarini qo'llab-quvvatlash orqali barqaror iqtisodiy o'sishga erishishi mumkin.

REFERENCES

1. O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksi. O'zbekiston Respublikasi Qonun hujjatlari to'plami, 2022.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni "O'zini o'zi band qilgan fuqarolar faoliyatini huquqiy tartibga solishni takomillashtirish to'g'risida". 2020 yil 8 iyun.
3. Jo'raev A.X. "O'zbekistonda soliqqa tortish tizimining zamonaviy rivojlanish yo'nalishlari." Soliq va moliya jurnali, 2021, №3.
4. Karimov B.A. "Iqtisodiyotning norasmiy sektori va soliqqa tortish masalalari." Tashkent: "Iqtisodiyot" nashriyoti, 2019.
5. Usmonov I. "O'zbekistonda kichik biznes subyektlarini soliqqa tortishning xususiyatlari." O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirligi nashri, 2020.
6. Qudratov H.A. "O'zbekiston Respublikasida o'zini o'zi band qiluvchi shaxslarning huquqiy maqomi." Huquqiy tadqiqotlar jurnali, 2020, №5.
7. Raximov F.T. "O'zbekiston soliq tizimini modernizatsiya qilishning ustuvor yo'nalishlari." Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar, 2021, №2.
8. Maxmudov A.Z. "O'zbekistonda soliqqa tortish tizimining liberallashtirish jarayonlari." Toshkent Moliya Instituti ilmiy axborotlari, 2022.
9. Yuldoshev S.M. "O'zini o'zi band qilgan fuqarolarning iqtisodiyotdagi roli va ularni soliqqa tortishning muhim jihatlari." Bozor iqtisodiyoti va tadbirkorlik, 2021.
10. Shodiyev B.Q. "Soliq siyosatining milliy iqtisodiyotni rivojlantirishdagi o'rni." Soliq va bo'nak, 2020, №4.
11. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi qarori "O'zini o'zi band qilgan fuqarolarni soliqqa tortish to'g'risidagi tartib va nizomlar." 2021 yil.